

Όταν το άγνωστο γίνεται... γνωστό με τη βοήθεια των ΤΠΕ

Σταυρούλα Μαυρομματίδου¹, Ανέστης Μαυρομματίδης²

stavrmav@hotmail.com, vivalamus1ca@yahoo.gr

¹Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

²Φιλοσοφική Σχολή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη διδακτική πρόταση, μέσα από το παράδειγμα του λόγου του Ισοκράτη «Φίλιππος», έγινε μια προσπάθεια αξιοποίησης ποικίλων υπολογιστικών εργαλείων στην Αρχαία Ελληνική Θεματογραφία στη Β΄ Λυκείου. Πιο συγκεκριμένα, αξιοποιήθηκαν λεξικά και συμφραστικοί πίνακες της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα, ενεργοποιήθηκε η δυνατότητα μετακίνησης όρων με τον επεξεργαστή κειμένων και η αντιπαραβολή διαφορετικών μεταφραστικών επιλογών με τη βοήθεια του διαδικτύου, χρησιμοποιήθηκαν εφαρμογές κόμικ και λογισμικά παρουσιάσεων κ.τ.λ. Στόχος ήταν μέσα από την ανακαλυπτική- διερευνητική μάθηση, να αιχμαλωτιστεί το ενδιαφέρον και η προσοχή των παιδιών, να δημιουργηθούν κίνητρα για μάθηση και τελικά να διασφαλιστούν καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα. Τα αποτελέσματα από την εφαρμογή στην τάξη αναδεικνύουν έμπρακτα τα οφέλη που προκύπτουν από τη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων σε ένα μάθημα όπως αυτό των Αρχαίων Ελληνικών, στο οποία συχνά επιδεικνύεται αδιαφορία ή περιορισμένο ενδιαφέρον από την πλειοψηφία των μαθητών που διαθέτουν ελλιπή γλωσσική και αρχαιογνωστική προπαρασκευή.

Λέξεις κλειδιά: διδασκαλία με ΤΠΕ, Αρχαία Ελληνική Γλώσσα, θεματογραφία, ανοιχτά περιβάλλοντα, διερευνητική μάθηση

Εισαγωγή

Σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για την Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (Θεματογραφία) στη Β΄ και Γ΄ Λυκείου, πρέπει να ενισχυθεί η γλωσσική κατάρτιση των μαθητών μέσω σύνθετης γλωσσικής, λεξιλογικής και μεταφραστικής άσκησης, και διδασκαλίας γραμματικο-συντακτικών φαινομένων που δεν έχουν αφομοιωθεί από τα παιδιά. Μάλιστα, «συνδυάζονται η συνθετική και αναλυτική θεώρηση του κειμένου», ενώ ερμηνεία και μετάφραση *«διαπλέκονται και συμπληρώνονται αμοιβαία για τη συνολική κατανόηση του κειμένου»* (ΑΠΣ, 2011).

Προκειμένου να επιτευχθούν οι ανωτέρω στόχοι, ο/η εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει τα νέα τεχνολογικά μέσα. Συγκεκριμένα οι ΤΠΕ:

- Εξασφαλίζουν άμεση πρόσβαση σε άφθονες γραμματειακές και αρχαιολογικές πηγές (Μπουκουβάλα, 2008).
- Προσφέρουν πολλαπλές δυνατότητες γλωσσικής επεξεργασίας των αρχαίων ελληνικών κειμένων (για παράδειγμα αναζήτηση γενικού ή ειδικού λεξιλογίου) και διερευνητικής εκμάθησης της αρχαίας ελληνικής γλώσσας μέσω λεξικών και συμφραστικών πινάκων (Παπαχρήστου, 2008).
- Επιτρέπουν τη δημιουργία σχεδιαγραμμάτων, με τα οποία αναδεικνύονται η δομή και ο τρόπος συντακτικής συγκρότησης του κειμένου. Τα σχεδιαγράμματα προσφέρουν εποπτική παρουσίαση των γλωσσικών φαινομένων και διευκολύνουν την επισήμανση των υποκειμένων και των ενεργειών τους, της διαδοχής των γεγονότων, των σχέσεων μεταξύ τους, των πρόσθετων προσδιορισμών κ.τ.λ.

- Δίνουν τη δυνατότητα αναδόμησης του κειμένου με μετακινήσεις λέξεων και φράσεων στον επεξεργαστή κειμένου, ώστε να αποδοθεί η ορθή συντακτική σειρά των όρων ή να τονιστούν με έντονη γραφή βασικά γλωσσικά στοιχεία.
- Καθιστούν δυνατή τη διερεύνηση ειδικών συντακτικών δομών σε εγχειρίδια.
- Επιτρέπουν την εκμετάλλευση δόκιμων μεταφράσεων του ίδιου κειμένου, ώστε μέσα από τη σύγκριση και την κριτική των μεταφραστικών επιλογών (Γιάννου & Τσέλικας, 2011) α) να αναδειχτεί η σύνδεση μετάφρασης και ερμηνείας, β) να μελετηθεί συγκριτικά το λεξιλόγιο και οι δομές της αρχαιοελληνικής και της νεοελληνικής γλώσσας, δηλαδή να ανιχνευτούν συντακτικές και λεξιλογικές αντιστοιχίες και διαφορές μεταξύ των δύο γλωσσών, ώστε να καθίσταται πιθανή και η διερεύνηση της πολυσημίας των λέξεων συγχρονικά και διαχρονικά, γ) να διαφανούν οι διαφορετικοί τρόποι προσέγγισης και νεοελληνικής απόδοσης της αρχαιοελληνικής σκέψης κ.ο.κ.
- Δίνουν τη δυνατότητα, μέσω διαδικτυακής έρευνας, της κριτικής επεξεργασίας πραγματολογικών και γραμματολογικών πληροφοριών, αναδεικνύοντας το ιδεολογικό και πολιτιστικό πλαίσιο παραγωγής και πρόσληψης των κειμένων.
- Επιτρέπουν την αφομοίωση τύπων και δομών του αρχαίου ελληνικού λόγου μέσω των κουίζ και λογισμικών πρακτικής και εξάσκησης.
- Ευνοούν τη διακειμενική προσέγγιση, επιτρέποντας τη «συνομιλία» μεταξύ διαφορετικών κειμένων είτε του ίδιου συγγραφέα ή φιλοσόφων, ρητόρων κ.τ.λ.
- Παρέχουν δυνατότητες συζήτησης και ανταλλαγής απόψεων μεταξύ των μαθητών χάρη στη συγχρονική και ασύγχρονη επικοινωνία που επιτρέπουν.

Τελικά καθιστούν τη διδακτέα ύλη πολύ πιο κατανοητή και εύληπτη στους μαθητές συντελώντας στην αποτελεσματική διδασκαλία της γλώσσας, ανθρωπογνωσίας και πολιτισμού και παρέχοντας αυτονομία στη μάθηση.

Η παρούσα πρόταση - χρόνος υλοποίησης - προαπαιτούμενες γνώσεις

Στην παρούσα διδακτική πρόταση αξιοποιήθηκε απόσπασμα (5, 130-131) από το λόγο «Φίλιππος» του Ισοκράτη που διδάχτηκε στο πλαίσιο της Θεματογραφίας στη Β' Λυκείου. Το σενάριο υλοποιήθηκε στο εργαστήριο Πληροφορικής σε πέντε διδακτικές ώρες (δύο συνεχόμενα διδακτικά δίωρα και μία αυτοτελή ώρα).

Για την πραγμάτωσή του, απαιτήθηκαν ένας διαδραστικός πίνακας, σύνδεση στο διαδίκτυο και εγκατάσταση υπολογιστικών προγραμμάτων (Word, PowerPoint, Prezi, Hot Potatoes, Toondoo, Padlet κ.τ.λ.).

Οι μαθητές έπρεπε να είναι σε θέση να χειρίζονται τον επεξεργαστή κειμένων, να μπορούν να πλοηγούνται στο διαδίκτυο και να είναι εξοικειωμένοι με διάφορους ιστοτόπους αρχαιογνωστικού περιεχομένου (π.χ. Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Περσέα, Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα) και ποικίλες υπολογιστικές εφαρμογές (π.χ. λογισμικά παρουσιάσεων, κόμικ κ.τ.λ.). Επίσης, διέθεταν βασικές γνώσεις γραμματικής και συντακτικού (χαρακτηριστικά του κλιτικού συστήματος ονόματος και ρήματος, γνώση δευτερευουσών προτάσεων κ.τ.λ.).

Από την πλευρά της, η διδάσκουσα είχε αναζητήσει προηγουμένως το υλικό που θα έδινε προς επεξεργασία στους μαθητές. Επίσης, ήταν εξοικειωμένη με το χειρισμό των ηλεκτρονικών μέσων, ώστε να βοηθήσει στην επίλυση πιθανών αποριών ή προβλημάτων κατά την εφαρμογή των δραστηριοτήτων.

Στόχοι

Επιδίωξη ήταν οι μαθητές:

Σε επίπεδο γνώσεων:

- Να έρθουν σε επαφή με ένα κείμενο του Ισοκράτη και να αντιληφθούν τις γλωσσικές και υφολογικές προτιμήσεις του συγγραφέα.
- Να αντλήσουν πληροφορίες για τις ιστορικές συνθήκες και το κοινωνικό-πολιτικό πλαίσιο κατά την περίοδο εκφώνησης του λόγου.
- Να ανιχνεύσουν τις ιδεολογικές και πολιτικές αντιλήψεις με τις οποίες διαλέγεται ο συγγραφέας (Παπαχρήστου, 2008).
- Να γνωρίσουν τη στάση άλλων ρητόρων π.χ. Δημοσθένη στο υπο εξέταση θέμα.

Σε επίπεδο δεξιοτήτων:

- Να προβούν σε όσο το δυνατόν καλύτερες μεταφραστικές αποδόσεις του κειμένου.
- Να κατανοήσουν τη δυνατότητα ποικίλων μεταφραστικών επιλογών, να προχωρήσουν σε συγκρίσεις και να επιλέξουν την ικανοποιητικότερη.
- Να εντοπίσουν λεξιλογικές, συντακτικές και γραμματικές αντιστοιχίες ανάμεσα στις δύο γλώσσες και να προχωρήσουν στις απαραίτητες δομικές μετατροπές-προσαρμογές από το κείμενο-πηγή στο κείμενο-στόχο (Ακριτίδου, 2015).
- Να αναπτύξουν, μέσω της συγκριτικής προσέγγισης των μεταφράσεων, την κριτική τους ικανότητα και να διαμορφώσουν προσωπική άποψη.
- Να αναπτύξουν συνεργατική συμπεριφορά.
- Να εξασκηθούν στον κειμενογράφο και σε άλλα υπολογιστικά εργαλεία.
- Να αξιοποιούν ανοιχτά διερευνητικά περιβάλλοντα (λεξικά, σώματα κειμένων, συμφραστικούς πίνακες), αποκτώντας παράλληλα γνώσεις ψηφιακού γραμματισμού.

Σε επίπεδο στάσεων:

- Να κατανοήσουν γλωσσικά αρχαία ελληνικά έργα από το πρωτότυπο που αποτελούν αντιπροσωπευτικά δείγματα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και γραμματείας (Μπεζαντάκος κ.ά., 2007; Χυλά, 2011).
- Να αντιληφθούν ότι η πιστή κατά λέξη μετάφραση είναι συχνά αναποτελεσματική, αφού οδηγεί σε γλωσσικά ολισθήματα ή αλλοιωμένο νόημα (Γιακουμής, 1992; Μιλλεούνης, 1985).
- Να συνειδητοποιήσουν τις διαχρονικές αξίες που προβάλλονται μέσω του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού.

Μέθοδος διδασκαλίας

Για την υλοποίηση του παρόντος διδακτικού σεναρίου αξιοποιούνται ποικίλες μέθοδοι όπως:

- Γλωσσοκεντρική: χρησιμοποιούνται μικρής έκτασης αποσπάσματα με στόχο την ανάλυση γραμματικοσυντακτικών και λεξιλογικών φαινομένων και την ικανοποιητική απόδοση του νοήματος (μετάφραση).
- Δομολειτουργική: οι δομές αποκτούν νόημα στο πλαίσιο της φράσης και λειτουργούν ως κλειδιά ανάγνωσης του κειμένου (Χυλά, 2011).
- Επικοινωνιακή: τα κείμενα αποκτούν νόημα σε συγκεκριμένες περιστάσεις επικοινωνίας. Εξετάζονται σε σχέση με τα άμεσα επικοινωνιακά συμφραζόμενα, αλλά και το ευρύτερο κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον (Τσάφος, 2004).
- Ιδεολογική προσέγγιση: επιδιώκεται η διερεύνηση του ιδεολογικού πλαισίου του έργου, ανιχνεύονται οι ιδεολογικές και πολιτικές αντιλήψεις με τις οποίες ο συγγραφέας διαλέγεται, οι αξίες που αποδέχεται ή αμφισβητεί (ΕΠΕΑΕΚ, 2007).

- Συγκριτική προσέγγιση: πραγματοποιούνται γλωσσικοί παραλληλισμοί μεταξύ των δύο γλωσσών, με στόχο να φανούν οι ομοιότητες και διαφορές και να επισημανθεί η εξέλιξη και συνέχεια της γλώσσας (Παπαχρήστου, 2008· Χυλά, 2011).
- Διερευνητική- ανακαλυπτική και εποικοδομιστική μέθοδος: οι μαθητές αναζητούν πληροφορίες, επεξεργάζονται υλικό και συμμετέχουν ενεργά στην υλοποίηση των δραστηριοτήτων, βασιζόμενοι σε προγενέστερες γνώσεις.
- Ομαδοσυνεργατική: τα παιδιά εργάζονται από κοινού σε μικρές ομάδες, ανταλλάσσουν ιδέες και απόψεις και κατανοούν την αξία της συνεργασίας και της αλληλοβοήθειας στην προσπάθεια να επιτύχουν τον κοινό στόχο (Μαυρομματίδου, 2015β).

Πορεία διδασκαλίας

Αρχικά η διδάσκουσα προέτρεψε τους μαθητές να επισκεφτούν την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα και ακολουθώντας τη διαδρομή Αρχαία Ελληνική- Εργαλεία- Σώματα Κειμένων, τους κάλεσε να επιλέξουν απ' το Ανθολόγιο Αττικής Πεζογραφίας το κείμενο του Ισοκράτη, Φίλιππος, 5. 130-131. Η ίδια παράλληλα προέβαλε στο διαδραστικό πίνακα το υπό εξέταση κείμενο, ώστε να το βλέπουν όλοι οι μαθητές. Ακόμα, για να προκαλέσει την προσοχή των παιδιών, διάβασε με συντομία από την Πύλη το εισαγωγικό σημείωμα του κειμένου.

Στη συνέχεια χώρισε τα παιδιά σε ομάδες εργασίας των τεσσάρων ατόμων, φροντίζοντας να είναι ανομοιογενείς και να περιλαμβάνουν μαθητές με επαρκή γνώση στο χειρισμό των εργαλείων του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Από κάθε ομάδα ζήτησε να επιχειρήσει να μεταφράσει το κείμενο, έχοντας ως βοήθεια:

1. Ένα σχεδιάγραμμα σε λογισμικό παρουσιάσεων (Powerpoint) που λειτουργήσε κατευθυντικά, εφόσον παρείχε ερωτήματα (ποιος, πού κ.τ.λ.), ώστε οι μαθητές να τροποποιήσουν την αρχική σειρά των όρων, κατανοώντας τη δομή του αρχαίου ελληνικού κειμένου.
2. Ένα έγγραφο του επεξεργαστή κειμένου, στο οποίο πραγματοποιούσαν τις αλλαγές, χρησιμοποιώντας και τις δυνατότητες της υπογράμμισης ή της έντονης γραφής για επισήμανση βασικών όρων. Μάλιστα, με τη χρήση του κειμενογράφου διακρίνονταν οι παράγραφοι (ώστε να αναδειχθούν τα θεματικά κέντρα τους), τονίζονταν οι συνδετικοί αρμοί των περιόδων και επισημαίνονταν τα υποκείμενα της δράσης (ΕΠΕΑΕΚ, 2007).
3. Το βασικό λεξικό Αρχαίας Ελληνικής ή το λεξικό Liddell Scott της Πύλης, για την αναζήτηση άγνωστων όρων. Μάλιστα, πληκτρολογώντας ένα λήμμα (π.χ. διατελέω), οι μαθητές ήταν σε θέση να εντοπίσουν εκτός από τη σημασία του ρήματος και πιθανούς τρόπους σύνταξης στον ίδιο ή σε άλλους συγγραφείς όπως Ηρόδοτο ή Πλάτωνα.
4. Τον Περσέα, που βοήθησε να ανιχνευτούν διαφορετικές σημασίες, φράσεις και παραδείγματα χρήσης όρων. Ένα άλλο πλεονέκτημα είναι ότι η συγκεκριμένη πλατφόρμα παρουσιάζει το βαθμό συχνότητας ενός ρήματος στην αρχαία ελληνική και ευρύτερη γραμματεία, γεγονός που καταδεικνύει τη σπουδαιότητα κάποιων λεκτικών τύπων, ώστε τα παιδιά να τα συγκρατήσουν καλύτερα στη μνήμη.

Προκειμένου να βοηθηθούν οι μαθητές στη γραμματικο-συντακτική εξομάλυνση του κειμένου και να παρέχουν ικανοποιητικότερες μεταφράσεις τα παιδιά αξιοποίησαν:

1. Τη σχολική γραμματική μέσω του ψηφιακού βιβλίου.

2. Το λεξικό lexigram μέσω του οποίου ήταν δυνατό να δουν τους αρχικούς χρόνους ενός ρήματος, αλλά και αναλυτικά το κλιτικό σύστημα σε όλους τους χρόνους, όπως επίσης παράγωγα και ομόρριζα.
3. Τον Περσέα που παρουσίαζε γραμματικές πληροφορίες για έναν όρο με το απλό πάτημα πάνω του με το ποντίκι.
4. Το συμπραστικό πίνακα στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα, για εντοπισμό αρχαιοελληνικών λέξεων στα άμεσα συμπραζόμενά τους και ανίχνευση του τρόπου σύνταξης των ρημάτων σε αυθεντικά πλαίσια επικοινωνίας.
5. Το μενού της Πύλης, «Αρχές Σύνταξης», στο οποίο δίνεται ένας πλήρης κατάλογος με βασικούς συντακτικούς κανόνες, ώστε να ανατρέξει ο μαθητής στην προσπάθειά του να επιλύσει προβλήματα συντακτικής φύσεως π.χ. αναγνώριση της κατηγορηματικής μετοχής «πολεμών», δευτερευουσών προτάσεων, του δυνητικού μορίου ἄν κ.ο.κ. Τέλος, απ' το μενού «Αρχαία Ελληνικά - Εργαλεία - Σχηματισμός Λέξεων» του ίδιου ιστοτόπου παρουσιάζονταν γνωστά επιθήματα, ώστε να είναι εύκολη, για παράδειγμα, η αναγνώριση των υποκοριστικών, των απαρεμφάτων κ.τ.λ.

Αφού δόθηκε μία διδακτική ώρα στους μαθητές προκειμένου να πλοηγηθούν στους ανωτέρω ιστοτόπους και να προβούν στην επεξεργασία και μετάφραση του κειμένου, έγινε η παρουσίαση των εργασιών κατά ομάδες. Όλοι οι μαθητές εξέφεραν λόγο και αξιολόγησαν όχι μόνο τη δική τους προσπάθεια, αλλά και αυτή των συμμαθητών τους, χρησιμοποιώντας επιχειρήματα προκειμένου να τεκμηριώσουν τις απόψεις τους (μία διδακτική ώρα).

Η εκπαιδευτικός, χωρίς να αποδοκιμάσει ή επιβραβεύσει κάποια ομάδα, ζήτησε ακολούθως από τους μαθητές να μεταβούν ξανά στο περιβάλλον της Πύλης και να εξετάσουν τις δύο δόκιμες μεταφράσεις που προτείνονται από τους Μπαζάκου-Μαραγκοδάκη και Αραπίοπουλο (μία διδακτική ώρα). Έτσι, οι ίδιοι οι μαθητές αναγνώρισαν την ευστοχία ή όχι των απαντήσεών τους, ενώ παράλληλα αναζητήσαν και προσπάθησαν να αιτιολογήσουν τις επιλογές του κάθε μεταφραστή.

Η καθηγήτρια τότε προέτρεψε όσους ήθελαν να αναζητήσουν και μια τρίτη μετάφραση από το διαδίκτυο, ώστε να τους κάνει να αντιληφθούν όχι μόνο την ποικιλία των μεταφραστικών επιλογών, αλλά και να οξύνει την κριτική τους ικανότητα σχετικά με την ποιότητα των κειμένων που βρίσκονται στον παγκόσμιο ιστό. Επιπλέον, ώθησε σε συγκριτική εξέταση του ίδιου κειμένου με το γαλλικό μεταφραστικό ομολόγό του στην πύλη Ηοδοί Elektronikai. Εξίσου εύστοχη θα μπορούσε να είναι η παρουσίαση μιας κατά λέξη μετάφρασης ή με αρκετά προβληματικά σημεία στην απόδοση του νοήματος και η προσπάθεια βελτίωσής της από τους μαθητές.

Στο συγκεκριμένο σενάριο, μετά τη μεταφραστική διεργασία, ακολούθησε η πραγματολογική προσέγγιση (δύο διδακτικές ώρες). Η διδάσκουσα ζήτησε από κάθε ομάδα να προχωρήσει σε διαφορετικές δράσεις αξιοποιώντας εκτός από διαδικτυακές πηγές, και το συμπραστικό πίνακα της Πύλης. Παρακίνησε την πρώτη ομάδα να εντοπίσει τις αξίες που παρουσιάζονται στο συγκεκριμένο λόγο του Ισοκράτη και να τις παρουσιάσει σε padlet. Κάλεσε τη δεύτερη ομάδα να αναζητήσει τη στάση και άλλων ρητόρων της ελληνικής αρχαιότητας απέναντι στο Φίλιππο, να καταγράψει τις απόψεις και τα επιχειρήματά τους και να τα παρουσιάσει σε προβολή παρουσιάσεων (Powerpoint). Προέτρεψε την τρίτη ομάδα να ανακαλύψει τη σημασία της λέξης «βάρβαρος» για τους αρχαίους Έλληνες και να αποδώσει το περιεχόμενό της μέσω κόμικ (εφαρμογή toondoο). Τέλος, ζήτησε από την τέταρτη και τελευταία ομάδα να μελετήσει την έννοια του φθόνου, όπως προβάλλεται σε γνωμικά ή την αρχαία ελληνική τραγωδία και να παρουσιάσει τις διαπιστώσεις της μέσω της εφαρμογής Prezi. Αν ο διαθέσιμος χρόνος δεν επαρκούσε, οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να συνεχίσουν την εργασία στο σπίτι μέσα από το wiki της τάξης.

Σε όλη αυτή τη διαδικασία η εκπαιδευτικός παρακινούσε και στήριζε τους μαθητές. Γενικότερα, λειτούργησε ως συντονίστρια, καθοδηγήτρια και βοηθός (Μαυρομματίδης & Μαυρομματίδου, 2016). Δεν παρενέβαινε παρά για να διευκρινίσει ή να άρει εμπόδια στη διαπροσωπική επικοινωνία, αφήνοντας μεγαλύτερα περιθώριο δράσης στους ίδιους τους μαθητές (Μαυρομματίδου, 2015α).

Η διδασκαλία ολοκληρώθηκε με την παρουσίαση των εργασιών από τους μαθητές και παιχνίδι ανακεφαλαίωσης που είχε ετοιμάσει η διδάσκουσα με το λογισμικό Hot Potatoes.

Αξιολόγηση

Στόχος στη συγκεκριμένη διδακτική πρόταση δεν ήταν η βαθμολόγηση του αγνώστου αρχαιοελληνικού κειμένου, αλλά η συνειδητοποίηση από την πλευρά των μαθητών της δυνατότητας αξιοποίησης του ηλεκτρονικού υπολογιστή ακόμα και στο χώρο της Θεματογραφίας. Εντούτοις, οι μαθητές κλήθηκαν με το τέλος της δράσης να αξιολογήσουν, με τη βοήθεια ενός ερωτηματολογίου που διανεμήθηκε και περιελάμβανε ερωτήσεις ανοιχτού και κλειστού τύπου, τη δική τους μεταφραστική απόπειρα, τον τρόπο εργασίας τους σε ομάδες, τα παραγόμενα αποτελέσματα κ.τ.λ. Η διδάσκουσα από την πλευρά της, δεν έλαβε μόνο υπόψη της το παραπάνω φύλλο αυτοαξιολόγησης των μαθητών, αλλά την όλη διαδικασία (βαθμό συνεργασίας, επεξεργασία του υλικού, τελική σύνθεση εργασιών, τρόπο παρουσίασης κ.τ.λ.).

Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα από τα ερωτηματολόγια (που επιβεβαιώθηκαν όμως και από τις διαπιστώσεις της εκπαιδευτικού) καταδεικνύουν ότι οι ΤΠΕ αποτέλεσαν σημαντικό εργαλείο στη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής Θεματογραφίας. Σχεδόν όλοι οι μαθητές (ποσοστό 94%) θεώρησαν ότι οι υπολογιστές προάγουν τη μάθηση και πρέπει να χρησιμοποιούνται στο σχολείο. Αυτοί που φάνηκαν ιδιαίτερα ικανοποιημένοι ήταν οι πέντε αριστούχοι μαθητές που τόνισαν ότι τα υπολογιστικά εργαλεία είναι ιδιαίτερος χρήσιμα και βοηθητικά για τη γραμματική, τη σύνταξη και τελικά τη βελτίωση της μεταφραστικής τους προσπάθειας. Οι πιο αδύναμοι από την πλευρά τους υποστήριξαν ότι παρά τα όποια οφέλη «το άγνωστο είναι άγνωστο» και ένα καλό γνωστικό υπόβαθρο παραμένει προαπαιτούμενο. Παρά ταύτα, αναγνώρισαν ότι η χρήση των υπολογιστών ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για τη βελτίωση των επιδόσεών τους (82%), συντελεί στην απόκτηση γνώσεων (73%), και βοηθά την ενεργητική μάθηση (73%) και την ανάληψη δράσης (64%).

Βασικές δυσκολίες που αναφέρθηκαν από το σύνολο των μαθητών ήταν: η έλλειψη διαθέσιμου χρόνου (82%), η αδυναμία ομαλής συνεργασίας (44%), η ανεπαρκής τεχνολογική κατάρτιση (32%) και η δυσκολία αξιολόγησης των πηγών εξαιτίας της ανεύρεσης μεγάλου αριθμού αποτελεσμάτων από τις μηχανές αναζήτησης (25%).

Στα θετικά σημεία του σεναρίου κρίθηκαν η διακριτική, αλλά διαρκής καθοδήγηση της διδάσκουσας (82%), οι ενδιαφέρουσες δραστηριότητες (75%), η ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων (75%), η ανταλλαγή απόψεων με συμμαθητές (69%) και η δυνατότητα συνέχισης της εργασίας στο σπίτι (62,5%). Στο τέλος, οι μαθητές -σχεδόν στο σύνολό τους- επεσήμαναν την ανάγκη επανάληψης αντίστοιχης δράσης και στο μέλλον (94%).

Συμπεράσματα

Μέσω της συγκεκριμένης διδακτικής πρότασης, οι μαθητές προσέγγισαν τον αρχαιολογικό λόγο ανακαλυπτικά και διερευνητικά. Μακριά από το φόβο της αποτυχίας, ανέλαβαν

πρωτοβουλίες, έμαθαν ενεργητικά, κινητοποίησαν τη φαντασία τους και τελικά απέκτησαν ουσιαστικές γνώσεις. Συνεργαζόμενοι και ανταλλάσσοντας απόψεις, ξέφυγαν από τον παθητικό ρόλο του ακροατή και έγιναν υπεύθυνοι για τη δική τους μάθηση, αναπτύσσοντας μεταγνωστικές δεξιότητες, αλλά και ικανότητες ψηφιακού γραμματισμού, που είναι τόσο χρήσιμες για το μέλλον τους. Τελικά, τα νέα τεχνολογικά περιβάλλοντα έδρασαν καταλυτικά για την οικοδόμηση της γνώσης ακόμα και στο απαιτητικό μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Θεματογραφίας.

Αναφορές

- Ακριτίδου, Π. (2015). Βάζοντας σε σειρά τις λέξεις: Μια διδακτική πρόταση για τη μετάφραση αρχαίου ελληνικού κειμένου με τη χρήση Τ.Π.Ε. *Πρακτικά 1^ο Πανελληνίου Συνεδρίου για την Προώθηση της Εκπαιδευτικής Καινοτομίας* (σ. 751-761), Λάρισα.
- ΑΠΣ (2011). *Οδηγίες Διδασκαλίας*. Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 27 Δεκέμβρη 2015 από <http://ebooks.edu.gr/courses/DSGL-B121/document/4e5883b6f58g/4e730036pze3/4e73004a2oi4.pdf>
- Γιακουμής, Π. (1992). Συν-θέσεις για τη διδακτική του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών από το πρωτότυπο. Στο Α. Βοσκόσ και Θ. Παπακωνσταντίνου σε συνεργασία με ερευνητική ομάδα (επιμ.) *Από τη μετάφραση στο πρωτότυπο: συμβολή στην ανανέωση της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών στη μέση εκπαίδευση* (σ. 69-83), Αθήνα.
- Γιαννικόπουλος, Γ. (χ.χ.). *Σενάριο για τα Αρχαία Ελληνικά με τις Τ.Π.Ε.* Ανακτήθηκε στις 27 Δεκέμβρη 2015 από http://e-learning.sch.gr/pluginfile.php/53792/mod_folder/content/0/ARXAIAGiannikopoulos_Georgios.doc?forcedownload=1
- Γιάννου, Τ. & Τσέλικας, Σ. (2011). *Ανάπτυξη Μεθοδολογίας για την αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- ΕΠΕΑΕΚ (2007). *Επιμορφωτικό Υλικό για την Εκπαίδευση των επιμορφωτών στα Πανεπιστημιακά Κέντρα Επιμόρφωσης*. Τεύχος 3. Κλάδος ΠΕ 02. Πάτρα. Ανακτήθηκε στις 27 Δεκέμβρη 2015 από http://earthlab.uoi.gr/pake/pake_files/epimorfotiko/ITY/PE02/Epimorfotiko%20yliko%20PAKE_Teychos3_PE02_v1.0.pdf.
- Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (χ.χ.). *Τα γλωσσικά μαθήματα στο ψηφιακό σχολείο*. Ανακτήθηκε στις 27 Δεκέμβρη 2015 από http://i-participate.gr/?get_group_doc=94/1426026716-KEG_Psifiako_Scholeio_Proteinomeno_systima_psiakiou_emploutismou_vivlion.pdf.
- Μαυρομματίδου Στ. (2015α). «Η αξιοποίηση του Δημοτικού τραγουδιού με στόχο την αποδοχή της πολιτιστικής ετερότητας: Το παράδειγμα του Νεκρού Αδερφού». *19^ο Διεθνές Συνέδριο «Εκπαίδευση και ετερότητα»*, Επιστημονική σειρά Διαπολιτισμική Αγωγή και Εκπαίδευση, Ελεύθερο Πανεπιστήμιο Πολιτών και Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (σ. 244-259), Πάτρα 10-12 Ιουλίου 2015.
- Μαυρομματίδου Στ. (2015β). «Τα προβλήματα του...Ποσειδώνα! Ένα Διδακτικό σενάριο για τα Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ' Γυμνασίου». *Συνέδριο Η Εκπαίδευση στην εποχή των Τ.Π.Ε., Νέος Παιδαγωγός*, Ίδρυμα Ευγενίδου, Αθήνα, σ.σ. 2381-2390.
- Μαυροματίδης Α. & Μαυρομματίδου Στ. (2016). «Η συνδρομή της Νεοελληνικής Γλώσσας στην επιλογή του κατάλληλου επαγγέλματος! Ένας διαφορετικός τρόπος διδασκαλίας της γραπτής παραγωγής λόγου». *3^ο Συνέδριο Νέος Παιδαγωγός Αθήνα*, Ίδρυμα Ευγενίδου, 16-17 Απριλίου 2016, σ.σ. 1315-1323.
- Μιλλεούνης, Ε. (1985). Τεχνική προσιέλασης αρχαίου ελληνικού κειμένου. *Φιλολόγος*, 40, 144-155.
- Μπιεζαντάκος, Ν., Ασυρακάκη, Ε., Γαλάνη-Δράκου, Μ. & Χαραλαμπίδης, Β. (2007). *Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Γ' Γυμνασίου: Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, Αθήνα. ΟΕΔΒ.
- Μπουκουβάλα, Α. (2008). *Τ.Π.Ε. και Αρχαία*. Ανακτήθηκε στις 27 Δεκέμβρη 2015 από <http://www.slideshare.net/annboukou/ss-presentation-599023>
- Παπαχρήστου, Α. (2008). *Αρχαία Ελληνικά και Τ.Π.Ε.* Ανακτήθηκε στις 27 Δεκέμβρη 2015 από <http://www.slideshare.net/nancy.papa/ss-presentation-668015>
- Ταγτεβερενίδης, Π. (2014). Τ.Π.Ε. και Αρχαία Ελληνικά Γ' Λυκείου: Και όμως ταυριάζουν! *Πρακτικά 3^ο Πανελληνίου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου Ημαθίας: Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνιών στη διδακτική πράξη* (σελ. 373-379), Νάουσα.

Τολυμένου, Μ. (2010). *Σενάριο για τα Αρχαία Ελληνικά με τις Τ.Π.Ε.* Ανακτήθηκε στις 27 Δεκέμβρη 2015 από <https://digitalphilologoi.wikispaces.com/file/detail/ARXAIIA-TOLYMENOU%20MARIA.doc>

Τσάφος, Β. (2004). *Η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και Γλώσσας. Για μια εναλλακτική μαθητεία στον αρχαίο κόσμο.* Μεταίχιμο. ΦΕΚ 367/ 13-4-1999. *Πρόγραμμα Σπουδών Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Λύκειο* (σ. 156). Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 27 Δεκέμβρη 2015 από http://www.komvos.edu.gr/endoglwssiki/systematiko/sxol_met/gramateia/keimena/arxaia_mat_4_1.htm

Χυλά, Ε. (2011). *Διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών και Τ.Π.Ε.* Ανακτήθηκε στις 27 Δεκέμβρη 2015 από <http://www.slideshare.net/elenoragr/ss-6530373>.

Παράρτημα

Ενδεικτικά φύλλα εργασίας

1^ο Κοινό φύλλο για όλες τις ομάδες:

- 1) Επισκεφτείτε την [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#).
- 2) Ακολουθώντας τη διαδρομή Αρχαία Ελληνική- Εργαλεία- Σώματα Κειμένων, επιλέξτε απ' το Ανθολόγιο Αττικής πεζογραφίας το κείμενο του Ισοκράτη, Φίλιππος 5. 130-131.
- 3) Προσπαθήστε να μεταφράσετε το κείμενο!

ΟΜΩΣ: ΜΗΝ ΠΑΝΙΚΟΒΑΛΛΕΣΤΕ!

Στη προσπάθειά σας έχετε ως βοηθούς:

Α) Ένα σχεδιάγραμμα που βρίσκεται σε Powerpoint στη επιφάνεια εργασίας του υπολογιστή (Φάκελος: Αρχαία) και το οποίο θα σας βοηθήσει να κατανοήσετε τη δομή του Αρχαιοελληνικού κειμένου, θέτοντας βοηθητικές-καθοδηγητικές ερωτήσεις. Β) Ένα έγγραφο του επεξεργαστή κειμένων, στο οποίο θα πραγματοποιήσετε αλλαγές στη σειρά των προτάσεων ή των όρων, για να αποδώσετε καλύτερα το νόημα. Μπορείτε να χωρίσετε τις παραγράφους, να επισημάνετε τις διαρθρωτικές λέξεις, να εντοπίσετε τα υποκείμενα της δράσης. Μην ξεχνάτε να αξιοποιείτε και τις δυνατότητες της υπογράμμισης ή της έντονης γραφής για επισήμανση βασικών όρων. Θα σας βοηθήσουν! Γ) Το [Βασικό Λεξικό Αρχαίας Ελληνικής](#) ή το [Λεξικό Liddell Scott](#) της Πύλης, για την αναζήτηση άγνωστων όρων. Εκεί μπορείτε να βρείτε εκτός από τη σημασία των λέξεων και πιθανούς τρόπους σύνταξης. Δ) Τον [Περόσα](#), ώστε να εντοπίσετε διαφορετικές σημασίες, φράσεις και παραδείγματα χρήσης όρων. Δείτε επίσης και γραμματικές πληροφορίες για τους όρους που σας προβληματίζουν. Ε) Τη σχολική [γραμματική](#) και [συντακτικό](#) μέσω του ψηφιακού σχολείου. ΣΤ) Το λεξικό [lexigram](#), για να θυμηθείτε τους αρχικούς χρόνους ενός ρήματος, αλλά και αναλυτικά το κλιτικό σύστημα σε όλους τους χρόνους, όπως επίσης παράγωγα και ομόρριζα. Ζ) Το [συμφραστικό πίνακα](#) στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, προκειμένου να παρατηρήσετε τις αρχαιοελληνικές λέξεις στα άμεσα συμφραζόμενά τους και να ανακαλύψετε τον τρόπο με τον οποίο συντάσσονται τα ρήματα. Η) Το μενού της Πύλης [Αρχές Σύνταξης](#) στο οποίο δίνεται ένας πλήρης κατάλογος με βασικούς συντακτικούς κανόνες, στη προσπάθεια να επιλύσετε προβλήματα συντακτικής φύσεως και Θ) Το [Σχηματισμό Λέξεων](#) του ίδιου ιστοτόπου (Πύλης) όπου παρουσιάζονται γνωστά επιθήματα. Έτσι, θα θυμηθείτε ξανά τις καταλήξεις των απαρεμμάτων και άλλων ονοματικών ή ρηματικών τύπων.

2^ο Κοινό φύλλο για όλες τις ομάδες:

Έχετε ήδη ολοκληρώσει τη πρώτη σας μεταφραστική απόπειρα. Μπράβο σας!

Για να δείτε αν και κατά πόσο η μετάφρασή σας πλησιάζει το νόημα που ήθελε να δώσει ο Ισοκράτης διαβάστε τις Νεοελληνικές αποδόσεις του κειμένου από τους [Μπαζζίκου-Μαραγκουδάκη](#) και [Αραπόπουλο](#) και συγκρίνετε τα αποτελέσματα με το δικό σας κείμενο.

Τι παρατηρείτε;

Στη συνέχεια απαντήστε στα ερωτήματα: Ποια από τις δύο μεταφραστικές επιλογές που σας προτείνονται προτιμάτε και γιατί; Πώς διαφοροποιούνται;

Αποδίδουν κατά λέξη τους όρους του πρωτότυπου κειμένου; Γιατί ναι/ όχι; Τι συμπεράσματα βγάζετε για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να πραγματοποιείται η μετάφραση;

Αναζητήστε και μια τρίτη μετάφραση του συγκεκριμένου λόγου του Ισοκράτη από το διαδίκτυο. Τι παρατηρείτε; Θεωρείτε το ίδιο ικανοποιητική την απόδοση του νοήματος σε σχέση με τις δύο προηγούμενες απόπειρες; Σε ποιες διαπιστώσεις μπορείτε να προβείτε σχετικά με την ποιότητα των κειμένων του παγκόσμιου ιστού;

Και μία άσκηση ειδικά για τους γλωσσομαθείς! Αν κάποιος γνωρίζετε Γαλλικά θα σας παρακαλούσαμε να εξετάσετε συγκριτικά τις προηγούμενες μεταφράσεις με τη Γαλλική αντίστοιχη της πύλης [Hodoi Elektronikai](#). Περιμένουμε να παρουσιάσετε τα συμπεράσματα στους συμμαθητές σας!

Έχετε στη διάθεσή σας μία διδακτική ώρα. Αξιοποιήστε με σύνεση το χρόνο σας!

3ο Φύλλο εργασίας Διαφορετικό για κάθε ομάδα

Ώρα για δράση! Το νόημα του λόγου αποδόθηκε. Χρειάζεται όμως να έρθουμε σε βαθύτερη επαφή με το κείμενο, αλλά και τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό γενικότερα. Για το λόγο αυτό, αφού πλοηγηθείτε στο διαδίκτυο και αξιοποιήσετε διαδικτυακές πηγές και ανοιχτά περιβάλλοντα (π.χ. το Συμφραστικό Πίνακα της Πύλης)

1η Ομάδα

Καταγράψτε τις αξίες που παρουσιάζονται στο λόγο του Ισοκράτη «Φίλιππος». Στη συνέχεια, παρουσιάστε τες στη τάξη χρησιμοποιώντας την εφαρμογή padlet.

2η Ομάδα

Αναζητήστε τη στάση και άλλων ρητόρων της Ελληνικής αρχαιότητας απέναντι στο Φίλιππο. Καταγράψτε τις απόψεις και τα επιχειρήματά τους και παρουσιάστε τα σε προβολή παρουσιάσεων (Powerpoint).

3η Ομάδα

Διερευνήστε τη σημασία της λέξης «βάρβαρος» για τους αρχαίους Έλληνες. Στη συνέχεια, αποδώστε το περιεχόμενό της μέσω κόμικ (με την εφαρμογή toonadoo).

4η Ομάδα

Μελετήστε την έννοια του φθόνου, όπως προβάλλεται σε γνωμικά ή στην αρχαία ελληνική τραγωδία. Στη συνέχεια, παρουσιάστε τις διαπιστώσεις της μέσω της εφαρμογής Prezi.

Έχετε δύο ώρες στη διάθεσή σας. Καλές δημιουργίες!